

הלכות שבת פרק ה

פרק ה הדלקת הנר

מצוות הדלקת הנר

א.

הדלקת נר בשבת אינה רשות, אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק, ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה כגון עירובי חצירות או נטילת ידים לאכילה, אלא חובה.

ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהם נר דלוק בשבת. אפילו אין לו מה יאכל, שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק הנר, שזה בכלל עונג שבת הוא.

וחייב לברך קודם הדלקה אשר קידשנו במצוותיו וציונו להדליק נר של שבת, כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהן מדברי סופרים:

ב.

מותר להשתמש לנר השבת, והוא שלא יהיה הדבר צריך עיון הרבה. אבל דבר שצריך לדקדק בראייתו, אסור להבחינו לאור הנר, גזירה שמא יטה:

המדליק צריך להדליק מבעוד יום קודם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יתר מן האנשים, לפי שהן מצויות בבתים והן העסוקות במלאכת הבית. ואף על פי כן צריך האיש להזהירן ולבדוק אותן על כך, ולומר לאנשי ביתו ערב שבת קודם שתחשך, "הדליקו את הנר". ספק חשיכה ונכנס השבת ספק לא נכנס - אין מדליקין:

בין השמשות

משתשקע החמה עד שייראו שלשה כוכבים בינוניים הוא זמן הנקרא "בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן היום ספק מן הלילה, ודנין בו להחמיר בכל מקום, ולפיכך אין מדליקין בו. והעושה מלאכה בין השמשות ערב שבת ובין השמשות במוצאי שבת בשוגג, חייב חטאת מכל מקום. וכוכבים אלו לא גדולים הנראים ביום, ולא קטנים שאין נראין אלא בלילה. ומשייראו שלשה כוכבים אלו הבינוניים הרי זה לילה ודאי:

דברים שאין מדליקים בהם

פתילה

פתילה שמדליקין בה לשבת אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת בו, כגון שיער, וצמר, ומשי, וצמר ארז, ופשתן שלא נופץ, וסיב של דקל, ומיני העץ הרכים, וכיוצא בהן, אלא מדבר שהאור נתלית בו, כגון פשתה נפוצה, ובגדי שש, וצמר גפן, וכיוצא בהן.

והמדליק צריך שידליק ברוב היוצא מן הפתילה:

1.

הכורך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו,

אם להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה - אסור,

ואם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל למטה - מותר:

2.

נותנין גרגר של מלח וגריס של פול על פי הנר בערב שבת, כדי שיהא דולק בלילי שבת.

וכל הפתילות שאין מדליקין בהן - עושין מהן מדורה, בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה, בין על גבי מגורה בין על גבי קרקע, ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד:

שמן

3.

שמן שמדליקין בו לשבת צריך שיהא נמשך אחר הפתילה, אבל שמנים שאין נמשכין אחר הפתילה, כגון זפת, ושעווה, ושמן קיק, ואליה, וחלב, אין מדליקין בהן.

ומפני מה אין מדליקין בפתילות שאין האור נתלית בהן ולא בשמנים שאין נמשכין אחר הפתילה, גזירה שמא יהיה אור הנר אפל, ויטה אותה בשעה שישתמש לאורה:

4.

חלב שהתיכו, וקרבי דגים שנמוחו - נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק.

אבל שמנין שאין מדליקין בהן, אפילו עירבן בשמנין שמדליקין בהן - לא ידליק, מפני שאין נמשכין:

י.

אין מדליקין בעטרן, מפני שריחו רע, שמא יניחנו ויצא, וחובה עליו לישב לאור הנר.

ולא בצרי, מפני שריחו טוב, שמא יקח ממנו מן הנר. ועוד, מפני שהוא עף. ולא בנפט לבן ואפילו בחול, מפני שהוא עף ויבוא לידי סכנה:

יא.

מותר להדליק לכתחילה בשאר שמנים, כגון שמן שומשמן, ושמן צנון ולפת, וכל כיוצא בהן. אין אסור אלא אלו שמנו חכמים בלבד:

דיני נר שבת

כלי מלא שמן ליד הנר

יב.

לא יתן אדם כלי מנוקב מלא שמן על פי הנר בשביל שיהא מנוטף, ולא ימלא קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהיה שואבת, גזירה שמא יקח מן השמן שבכלי, שהרי לא נמאס בנר. ואסור ליהנות בשבת מן השמן שהודלק בו, ואפילו כבתה הנר, ואפילו נטף מן הנר, מפני שהוא מוקצה מחמת איסור.

ואם חיבר הכלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובחרסית וכיוצא בהן - מותר:

אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת, שהרי מבטל הכלי מהכנו.
ואם נתנו מבעוד יום - מותר.

ונותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל בו ניצוצות, מפני שאין בהן ממש, והרי
לא ביטלו מלטלטלו.

ואסור ליתן לתוכו מים, ואפילו מערב שבת, מפני שהוא מקרב את כיבוי
הניצוצות:

אין פולין לאור הנר, ולא קורין לאור הנר, ואפילו גבוה שתי קומות, ואפילו
עשרה בתים זה על גב זה והנר בעליונה, לא יקרא ולא יפלא לאורו
בתחתונה, שמא ישכח ויטה.

ואם היו שנים קורין בענין אחד, מותרין לקרות לפני הנר, שכל אחד מהן
מזכיר את חבירו אם שכח, אבל לא בשני ענינות, שכל אחד מהן טרוד
בענינו:

התינוקות קורין לפני רבן לאור הנר, מפני שהרב משמרן.
אבל הוא לא יקרא, מפני שאין אימתן עליו.

ויש לו לראות בספר לאור הנר עד שיראה ראש הפרשה שהוא צריך
להקרותן, ואחר כך נותן הספר בידן והן קוראין לפניו:

כלים הדומין זה לזה ואינן ניכרין אלא בעיון הרבה, אסור להקריבן לאור הנר ולהבחין ביניהן, שמא ישכח ויטה.

לפיכך שמש שאינו קבוע אסור לו לבדוק כוסות וקערות לאור הנר, מפני שאינו מכירן, בין בנר של שמן זית בין בנר של נפט שאורו רב. אבל שמש קבוע מותר לו לבדוק לאור הנר כוסות וקערות, מפני שאינו צריך עיון הרבה.

ואם היה נר של שמן זית, אין מורין לו לבדוק ואף על פי שהוא מותר, גזירה שמא יסתפק ממנו:

פתיחת דלת כנגד הנר

נר שאחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת ולנעול כדרכו, מפני שהוא מכבהו, אלא ייזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל. ואסור לפתוח את הדלת כנגד המדורה בשבת כדי שתהא הרוח מנשבת בה, ואף על פי שאין שם אלא רוח המצויה. ומניחין הנר של שבת על גבי אילן המחובר לקרקע ואינו חושש:

תקיעות ערב שבת

כל מדינות ועיירות של ישראל תוקעין בהן שש תקיעות בערב שבת. ובמקום גבוה היו תוקעין, כדי להשמיע כל אנשי המדינה וכל אנשי המגרש שלה:

תקיעה ראשונה - נמנעו העומדין בשדות מלחרוש ומלעדור ומלעשות מלאכה שבשדה. ואין הקרובין רשאים ליכנס לעיר עד שיבואו רחוקים וייכנסו כולם בבת אחת. ועדיין החנויות פתוחות והתריסין מונחין. התחיל לתקוע שניה - נסתלקו התריסין וננעלו החנויות. ועדיין החמין והקדירות מונחות על גבי כירה. התחיל לתקוע תקיעה שלישית - סילק המסלק והטמין המטמין והדליקו את הנרות. ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע, ושובת:

זמני התקיעות

כ.

תקיעה ראשונה תוקע אותה במנחה, והשלישית קרוב לשקיעת החמה. וכן, תוקעין במוצאי שבת אחר צאת הכוכבים להתיר העם למעשיהם:

כא.

יום הכיפורים שחל להיות בערב שבת - לא היו תוקעין.
חל להיות במוצאי שבת - לא תוקעין ולא מבדילין.
יום טוב שחל להיות בערב שבת - תוקעין ולא מבדילין.
חל להיות לאחר השבת - מבדילין ולא תוקעין: